

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungi protokoll nr 181

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 12. oktoober 2026

Algus 13.45, lõpp 14.21

Juhataja: Peeter Tali (esimees)

Protokollija: Roosmarii Kukk (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Vladimir Arhipov, Lea Danilson-Järg, Enn Eesmaa, Kadri Tali, Tarmo Tamm, Urve Tiidus, Luisa Värk

Komisjoni ametnikud: Teele Vares (nõunik-sekretariaadijuhataja), Teele Taklaja (nõunik), Getter Kristen Treumuth (nõunik)

Puudusid: Arvo Aller, Rain Epler, Tiit Maran, Anti Poolamets, Maido Ruusmann, Aivar Sõerd ja Kristo Enn Vaga

Kutsutud: Justiits- ja Digiministeeriumi karistusõiguse ja menetluse nõunik Steven Andrekson, EL ja väliskoostöö juht Kristiina Krause ning EL asjade nõunik Reet Kase (2. päevakorrapunkt); Justiits- ja Digiministeeriumi digiarengu valdkonna strateegiajuht Anna-Liisa Pärnalaas ning EL ja väliskoostöö juht Kristiina Krause, Riigikantselei EL sekretariaadi nõunik Age Inkinen (3. päevakorrapunkt)

Päevakord:

3. Seisukoha andmine: alaealiste turvalisuse kohta veebikeskkonnas ja sotsiaalmeedia kasutamise võimalike piirangute kohta

3. Seisukoha andmine: alaealiste turvalisuse kohta veebikeskkonnas ja sotsiaalmeedia kasutamise võimalike piirangute kohta

Anna-Liisa Pärnalaas andis ülevaate alaealiste turvalisuse kohta veebikeskkonnas ja sotsiaalmeedia kasutamise võimalike piirangute kohta. Justiits- ja Digiministeeriumi digiarengu valdkonna strateegiajuht sõnas, et teema on olnud Brüsselis aktiivne üle aasta ning selle prioriteetsus kasvab. Seetõttu koostas Justiits- ja Digiministeerium üldised seisukohad, et osaleda Euroopa Liidu aruteludes juba algfaasis. Euroopa Komisjoni presidendi kokku kutsutud ekspertpaneel avaldas juuli keskel soovitusel ning septembri keskel laste määruse ettepaneku, mis muu hulgas sisaldab täiendavaid kohustusi erinevatele teenusepakkujatele ja konkreetseid vanusepõhiseid juurdepääsupiiranguid erinevatele teenustele. Üldised seisukohad võimaldavad Eestil osaleda aktiivselt aruteludes, kuid konkreetse õigusakti kohta koostatakse eraldi detailsemad seisukohad. Seisukohtades rõhutame platvormide vastutust tagada kõigile kasutajatele, kuid eelkõige lastele, turvalised teenused ja maandada nendega seotud riske.

Teiseks tuleb tugevdada järelevalvet. Kuigi digiteenuste määrus (edaspidi DSA) kehtestab platvormidele ulatuslikud lastekaitsekohustused, on nende rakendamine puudulik ning Euroopa Komisjoni järelevalvemenetlused suurte platvormide üle on olnud aeglased. Menetlusi tuleks kiirendada, keskendudes muu hulgas sõltuvust tekitavale disainile, alaealiste juurdepääsule ja vanusekontrollile. Üldisi keelde ega piiranguid Eesti ei toeta, sest need ei ole osutunud tõhusaks ning tähelepanu tuleb pigem suunata platvormide ärimudelitele ja teenuste disainile.

Täiendavad meetmed peavad olema proportsionaalsed ja riskipõhised ning arvestama terviklikult laste õigusi, sealhulgas õigust teabele, eneseväljendusele ja suhtlusele eakaaslastega. Põhjendamatuid juurdepääsupiiranguid tuleb vältida. Lastekaitsekohustusi on Euroopa Komisjon täpsustanud DSA alusel välja antud alaealiste kaitse suunistes. Osa neis kirjeldatud meetmetest võiks muuta õiguslikult siduvaks, sealhulgas alaealiste kontode vaikimisi turvalised seaded, sõltuvust tekitavate elementide piiramine, vanemliku kontrolli vahendid ning eakohased kaebuste esitamise mehhanismid, mille kaudu esitatud laste kaebusi menetletakse prioriteetsena. Samuti tuleb tõsta laste ja lapsevanemate digipädevust, sest vanematel on oluline roll laste digikäitumise suunamisel ning murede lahendamisel.

Lea Danilson-Järg sõnas, et tunnustab Eesti seisukohta mitte toetada üldisi siduvaid keelde ning loodab, et Eesti seisab selle eest, et konkreetsete piirangud jäävad riikide pädevusse. L. Danilson-Järg küsis, et kui seisukoha 1.5 kohaselt ei tohiks alla kolmeaastased lapsed kasutada sotsiaalmeediat ega muid digiteenuseid, siis kas see hõlmab ka olukorda, kus lapsevanem võimaldab lapsel telefonis multifilme vaadata või mängida, ning kas vanemaid saab selle eest ka vastutusele võtta. Teiseks küsis L. Danilson-Järg, kas Euroopa Liidu nõuded kohalduvad kõigile siin teenuseid pakkuvatele ettevõtjatele sõltumata nende asukohast.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas esimesele küsimusele, et üldise seisukohana toetame ekspertkomisjoni raportis esitatud soovitusi, kuid see ei ole õiguslikult siduv ega eelda kodudes järelevalvet. Kuna kuni kolmeaastased lapsed üldjuhul ise kasutajakontosid ei loo, keskendub seisukoht eelkõige lapsevanemate teadlikkusele ja vastutusele soovitusel järgimisel. **Lea Danilson-Järg** küsis esimese küsimuse täpsustusena, kas soovitusel eiramine võib mõjutada lastekaitse hinnangut vanemlikule sobivusele ja lapsevanema suhtes tuua kaasa sanktsioone või jääb nende küsimuste reguleerimine liikmesriikide pädevusse.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas, et nende küsimuste reguleerimine jääb pigem liikmesriikide otsustada. Praegu ei ole seda sätestatud keelu ega siduva nõudena ning ka Euroopa Komisjoni esitatud laste määru eespanek sellist kohustust ette ei näe. Teisele L. Danilson-Järgi küsimusele vastas A.-L. Pärnalaas, et keelud kohalduvad kõigile teenusepakkujatele, kes Euroopa Liidus teenust pakuvad. Vanusepõhistest juurdepääsupiirangutest on siiski võimalik näiteks virtuaalse privaatsuse abil kõrvaldada, mis seab nende efektiivsuse kahtluse alla.

Urve Tiidus sõnas, et mitme riigi kogemus näitab, et vanusepiirangute rakendamine ja kontrollimine on praktikas väga keeruline ning nende mõju võib jääda peamiselt suunavaks. Tõhusam meede on lapsevanemate teadlikkuse ja digipädevuse suurendamine, millega tuleks alustada võimalikult vara. U. Tiidus rõhutas, et on piirangute tulemuslikkuse suhtes skeptiline, kuid probleemi süvenemise tõttu tuleb lahendusi otsida.

Luisa Värk küsis, mida tähendab riskipõhine lähenemine lapse ja lapsevanema jaoks, milliste teenuste või funktsioonide puhul on vanusekontroll vajalik ning kas kaitsemeetmed erinevad näiteks 7., 13. ja 17. aastaste puhul.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas, et seisukohtades rõhutame riskipõhist lähenemist nii meetmete

üldisel kujundamisel kui ka vanuse kontrollimisel. Vanuse tõendamine ei ole iga teenuse puhul põhjendatud, sest see riivab põhiõigusi ja eeldab isikuandmete avaldamist. Võimalikud meetodid on kasutaja enda vanusedeklaratsioon, vanuse hindamine ning kõige täpsema, kuid ka kõige karmima meetmena isikut tõendaval IT-lahendusel põhinev vanusekontroll. DSA kohaselt on rangem kontroll põhjendatud suurema riskiga teenuste puhul, kui teenuseosutaja ei suuda riske muul viisil maandada, näiteks hasartmängude või täiskasvanutele mõeldud sisu korral.

Vladimir Arhipov sõnas, et laste digiteenuste kasutamise piiramine on lastekaitse, õiguslike nõuete ja põhiõiguste tõttu keeruline teema. V. Arhipov küsis, kas eelnõu käsitleb ka telefonikasutuse piiramist või keelamist lasteaedades ja koolides.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas, et laste määrus ei reguleeri telefonikasutust koolides ega kirjuta liikmesriikidele selles küsimuses nõudeid ette. Kõneleja teada on see Eestis jäetud koolide kokkuleppe küsimuseks. Määruse kohaselt ei tohiks alla 15-aastased lapsed iseseisvalt sotsiaalmeediakontot luua.

Urve Tiidus küsis, kas Euroopa Liit suhtleb suurte tehnoloogiaettevõtetega laste veebiriskide osas ning kas selles valdkonnas tehakse koostööd.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas, et valdkonda reguleeriva digiteenuste määruse kohaselt teostab suurte digiplatvormide, sealhulgas Meta, TikTok ja Snapchati üle järelevalvet Euroopa Komisjon, kes algatab menetlusi ja suhtleb ettevõtetega. Eestis on pädev asutus Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, kes osaleb digiteenuste koordinaatorite võrgustikus, kuid otsene suhtlus suurte platvormidega kuulub peamiselt Euroopa Komisjoni pädevusse.

Urve Tiidus küsis täpsustavalt, kes Euroopa Komisjonis digipädevusega tegeleb.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas, et digivõrkude ja -teema eest vastutab peadirektoraat DG CONNECT.

Peeter Tali küsis, kas lisaks Austraaliale ja Uus-Meremaale on analüüsitud nende riikide kogemusi, kes on piiranud laste ja noorte juurdepääsu suurtele digiplatvormidele.

Anna-Liisa Pärnalaas vastas, et rahvusvahelisi näiteid on seni vähe ning enim teavet on Austraalia kohta, kus alla 16-aastaste sotsiaalmeediapiirangut hakati rakendama eelmise aasta detsembris. Austraalia e-ohutuse voliniku suvine raport osutab mitmele probleemile, näiteks platvormid ei pruugi juurdepääsu tõkestamiseks piisavalt panustada ja teenuseid saab kasutada ka kontota. Sotsiaalmeedia kasutus vähenes umbes 10%, sotsiaalmeedia kontot omavate laste osakaal aga vähem. Lapsevanemate teadlikkus, mis teenuseid lapsed kasutavad ning millistel platvormidel käivad langes keelu rakendamise järgselt märkimisväärselt. Kui varem oli teadlikkus umbes 33%, siis pärast ligikaudu 23%. Austraalias läbi viidud teise uuringu kohaselt kaaluksid lapsed piirangu järgimist siis, kui sotsiaalmeediast loobuks ligikaudu kaks kolmandikku nende eakaaslastest. A.-L. Pärnalaas sõnas, et Eesti jätkab teiste riikide meetmete ja nende mõju jälgimist.

Peeter Tali tegi ettepaneku toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti.

Otsustati:

3.1. toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti (konsensus: Vladimir Arhipov, Lea Danilson-Järg, Enn Eesmaa, Peeter Tali, Kadri Tali, Tarmo Tamm, Urve Tiidus, Luisa Värk).

(...)

VÄLJAVÕTE

(allkirjastatud digitaalselt)
Peeter Tali
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Roosmarii Kukk
protokollija

Väljavõtte õige
Roosmarii Kukk
Euroopa Liidu asjade komisjoni konsultant